

Samen voor een duurzame Hoeksche Waard

We willen een eiland dat klaar is voor de toekomst. Voor een duurzame relatie tussen mens en natuur is het nodig om op een andere manier naar de Hoeksche Waard te kijken. Een nieuwe blik op ons energieverbruik, het gebruik van grondstoffen en hoe we omgaan met onze natuur en buitenruimte. In deze duurzaamheidsspecial leest u wat er zoal gebeurt om onze mooie Hoeksche Waard te verduurzamen. Verduurzamen is nodig én het biedt kansen. Kansen voor samenwerking, nieuwe netwerken en economische groei. Iedereen kan verschil maken door een bijdrage te leveren, klein of groot. Samen maken we ruimte voor een duurzame toekomst in de Hoeksche Waard.

Harry van Waveren
wethouder Duurzaamheid

‘Geen woorden maar daden’

Harry van Waveren is de wethouder die de aankomende 4 jaar verantwoordelijk is voor duurzaamheid. ‘Geen woorden maar daden’ is wat hem betreft de koers. “Onder aanvoering van mijn voorganger Huibert Steen is een goed programmaplan Duurzaamheid neergelegd en zijn uitvoeringsprogramma’s opgesteld. In de komende 4 jaar willen we zoveel mogelijk acties daaruit realiseren. Duurzaamheid is een van de speerpunten van het nieuwe college. In mijn eigen portefeuille Openbare ruimte vind ik dat een aanpak gebaseerd op biodiversiteit en klimaatadaptatie straks de regel moet zijn in plaats van proefproject. Bij de energietransitie moeten we echt praktisch te werk gaan: het elektriciteitsnetwerk kan nog geen volledige omschakeling aan, dus dat vraagt keuzes. In het bedrijfsleven gaan steeds meer bedrijven nadenken over circulair produceren. Dat biedt volop kansen. Kortom: genoeg gepraat, nu de hand aan de ploeg!”

Klimaatadaptatie; ons aanpassen aan extremer weer

Het klimaat verandert. We hebben vaker te maken met extreme hitte, langdurige droogte en hevige hoosbuien. Ook in de Hoeksche Waard merken we de gevolgen van klimaatverandering. De kans op watertekort, wateroverlast en gezondheidsklachten door hitte neemt toe. Hier kunnen we onze leefomgeving op aanpassen. Dat heet klimaatadaptatie.

Samen maken we de Hoeksche Waard klimaatbestendig

Het doel is om in 2050 een klimaatbestendige Hoeksche Waard te hebben. Om dit te bereiken werken we samen met waterschap Hollandse Delta en provincie Zuid-Holland. Pas hebben we gezamenlijk vanuit het Rijk subsidie gekregen. Met dit extra geld gaan we bijvoorbeeld in de Oranjewijk in Strijen overtollig regenwater opslaan en bij 't Schenkeltje in 's-Gravendeel het teveel aan regenwater beter afvoeren. Zo willen we wateroverlast zoveel mogelijk voorkomen. Met het geld wordt ook de waterhuishouding bij het natuurgebied Oudeland van Strijen verbeterd. De technische oplossingen regelen straks het waterpeil in het gebied. Zo kunnen we de natuur versterken en blijft de grond langer nat tijdens droge periodes.

Grijs wordt groen

In de straten en op pleinen zien we graag meer groen. Hier werken we stap voor stap samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties aan. Want hoe zorgen we bijvoorbeeld voor meer groen en houden we het onderhoud ook nog betaalbaar? Op verschillende plekken in de Hoeksche Waard hebben inwoners ideeën om de straat met groen op te fleuren en hebben hiervoor contact gezocht met de gemeente. Op deze plekken maken we waar mogelijk samen een plan, zoals bij het plein aan de Atalanta ('s-Gravendeel) en het Kalesland (Heinenoord) en de gemeenschappelijke buitenruimte van nieuwbouwwijk Immanuëlhof ('s-Gravendeel).

Programmaplan

Vanuit het programmaplan Duurzaamheid werkt de gemeente samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties aan de thema's energietransitie, circulaire economie, biodiversiteit en klimaatadaptatie. Met als doel een klimaatneutrale Hoeksche Waard in 2050. Meer lezen over het programmaplan Duurzaamheid en de uitvoeringsprogramma's? Kijk op: gemeentehw.nl/duurzaamheid

Digitale nieuwsbrief

Wilt u op de hoogte blijven van het laatste nieuws op het gebied van duurzaamheid? Meld u aan voor de digitale nieuwsbrief Duurzaamheid. In deze nieuwsbrief - die ongeveer 8 keer per jaar verschijnt - leest u over wat de gemeente samen met partners doet om te verduurzamen en ook over wat u zelf kunt doen. Meld u aan op: gemeentehw.nl/nieuwsbrief-duurzaamheid

Bewoners Mark van Voorthuisen en Maurice Weij over het plein aan de Atalanta:

‘Stenen eruit en groen erin!’

Mark van Voorthuisen en Maurice Weij wonen met veel plezier aan de Atalanta in 's-Gravendeel. Het uitzicht vanuit de woonkamer was alleen erg saai en grijs.

Mark van Voorthuisen: “We vonden beiden dat het plein waar we direct op kijken er nogal kaal en geda-teerd uitziet en het onderhoud te wensen overlaat.” Een schril contrast met de rest van de wijk, die verder keurig wordt onderhouden, vonden ze. Maurice Weij: “Het onkruid tussen de bestrating op het plein tiert er welig en als dat onkruid wordt weggehaald, blijft er een troosteloze grijze betonnen vlakke over. De meeste mensen gaan er met een boog omheen.” Dat moet in onze mooie Hoeksche Waard anders

kunnen, vonden de enthousiaste bewoners. Mark: “Ons idee voor het plein was eensgezind ‘stenen eruit en groen erin’ en een verbreding van het water met een glooiende oever. Liefst alles zo natuurlijk mogelijk en onderhoudsarm aangelegd.” Van Voorthuisen en Weij lieten er geen gras over groeien en begonnen met het peilen van het enthousiasme en de ideeën van de overige bewoners. Maurice: “Sommigen wonen hier al 20 jaar en gelukkig kregen we veel positieve reacties. We zaten al aardig op 1 lijn.” De initiatiefnemers maakten zelf op basis van deze ideeën een 3D-animatie en stuurde deze naar de gemeente. “De gemeente reageerde hier heel positief op. Uiteraard gaat een dergelijk proces niet over 1 nacht ijs, zijn er vele hobbels te nemen en heb je veel geduld nodig, maar het lijkt er nu toch echt op dat het groene plein er gaat komen!”

Een sterke biodiversiteit, samen zorgen voor alles wat leeft

Biodiversiteit gaat over alles wat leeft. Het gaat over plant- en diersoorten, maar ook over micro-organismen zoals schimmels. Ze leven met elkaar samen en zijn van elkaar afhankelijk. Daarom is balans belangrijk: als er een plant- of diersoort gaat overheersen, kan het zijn dat een andere soort uitsterft. Een grote afwisseling aan soorten is niet alleen mooi om te zien, het is ook nuttig en zelfs noodzakelijk. Biodiversiteit zorgt voor een stabiel klimaat, schoon water en vruchtbare grond. En het levert ook voedsel en grondstoffen voor huisvesting, kleding en medicijnen.

Biodiversiteit is voor iedereen belangrijk. Helaas gaat het slecht met de biodiversiteit. Ook in de Hoeksche Waard is er sprake van een achteruitgang. Zo gaat het niet goed met insecten die een rol spelen in de bestuiving, zoals bijen en vlinders. Gelukkig kunnen we de biodiversiteit helpen herstellen. Gemeente Hoeksche Waard werkt met inwoners, andere overheden, natuurorganisaties, maatschappelijke instellingen en (agrarisch) ondernemers aan een sterke biodiversiteit.

(Ge)wild groen

Op diverse plekken in de Hoeksche Waard oefenen we sinds dit jaar met andere vormen van beheer. We maaien daar minder of anders en zaaien stroken in met bloemenmengsels en kruiden waar insecten dol op zijn. We willen op die plekken leren wat de beste manier

is om openbaar groen te verzorgen. Ook willen we zo insecten en andere kleine dieren helpen overleven. Zij kunnen niet zomaar grote afstanden overbruggen. Bermen en grasland zijn belangrijke overlevingsplekken voor deze dieren. Op die plekken is groen dus (ge)wild. Bij ouderwetse vormen van beheer sterven bij het maaien vrijwel alle insecten in een berm. Ecologisch beheer is beter, maar kost tijd. We zijn nu aan het leren hoe we dat op de beste manier kunnen doen. En zo kunnen we met elkaar ook wennen aan het (ge)wilde groen.

Minibos en buitenuitlokaal ineen!

Dit najaar is het zover: de moutwies worden opgestroopt en vele handen maken licht werk. Bij 2 basisscholen in de Hoeksche Waard planten de leerlingen,

Een water- en natuurvriendelijke tuin

Ook uw eigen (gevel)tuin of buitenruimte kunt u water- en natuurvriendelijk maken. Liggen er veel tegels of beton? Steen wordt erg heet als de zon schijnt en houdt de hitte lang vast. En bij een fikse regenbui kan het water niet goed weg. Dat regenwater kan dan het riool overbelasten of voor overlast zorgen. In een groene tuin komt u sneller tot rust: groen ontspant. Het is er op hete dagen koeler en regenwater zakt makkelijker de grond in. Bovendien helpt u met groen bijen, vlinders en andere dieren.

4 tips om aan de slag te gaan

Kijk voor subsidie

Denkt u aan het afkoppelen van de regenpijp, het aanleggen van een groen dak of het vergroenen en watervriendelijk maken van de tuin? De gemeente en het waterschap hebben een subsidie waardoor u een deel van de kosten kunt terugkrijgen. Meer informatie: gemeentehw.nl/subsidie-klimaatadaptatie

12 ideeën voor een watervriendelijke tuin

In de folder 'Uw buurt regenbestendig en watervriendelijk' vindt u 12 tips voor uw tuin. Bekijk de folder bij 'Meer informatie' op: gemeentehw.nl/subsidie-klimaatadaptatie. Of neem er 1 mee uit het folderrek bij het gemeentehuis.

Geveltuintje aanleggen

Heeft u langs, voor of achter uw huis ruimte voor een geveltuintje? Dan mag u zonder toestemming van de gemeente een tuintje aanleggen. Kijk wel even voor de spelregels op: gemeentehw.nl/geveltuinen

Tegels wippen tijdens het NK

Tot en met oktober neemt de Hoeksche Waard het op tegen Goeree-Overflakkee tijdens het NK Tegelwippen. Het doel is om zoveel mogelijk tegels te wippen en te verruilen voor groen. Tot nu toe staat team HW met 6.352 gewipte tegels voor op 'onze rivaal' team GO met 1.948 gewipte tegels. Helpt u mee team HW aan de top te houden? Elke tegel telt. Meer informatie: gemeentehw.nl/nktegelwippen

Anja de Jong, directeur IKC De Pijler in Maasdam:

‘Tiny forest is kers op de groene taart’

Een bijna energieneutraal schoolgebouw, in iedere groep een milieustraat om afval te scheiden, leerlingen die in de lessen volop bezig zijn met duurzaamheid. Voor IKC De Pijler in Maasdam is aandacht voor duurzaamheid heel belangrijk. Directeur Anja de Jong is trots op wat de school op dat gebied al heeft gerealiseerd, samen met de kinderen, ouders en de buurt. En als ‘kers op de groene taart’ komt daar na de zomervakantie een tiny forest bij.

Van grasveld naar tiny forest

Het prachtige schoolgebouw en -plein hebben, omdat het nieuw is, nog niet zoveel groen om zich heen. Alle reden om daar snel verandering in te brengen. Het grasveld voor de school is uitermate geschikt voor een tiny forest en gaat een groene omgeving opleveren voor de school. De directeur heeft kinderen, ouders en leerkrachten warmgemaakt voor dit project en De Pijler daarvoor aangemeld. Een tiny forest is een klein, maar volwaardig bos van tussen de 200 tot 400 m² groot. Zo’n minibos staat vol met bomen die van oudsher in Nederland voorkomen. De Jong legt uit hoe de school dit verder aanpakt: “Wij hebben de leerlingenraad gevraagd een schets te maken. Ze wilden heel graag kronkelige paadjes naar het buitenlokaal. Door het buitenlokaal te omringen met groen, wordt het een baken van rust in het groen. Vervolgens heeft IVN Natuureducatie deze plannen meegenomen naar de hovenier voor het definitieve ontwerp. In oktober wordt het tiny forest met de gehele school aangeplant. In groep 5 worden rangers opgeleid, die als groep 6’ers het bos gaan verzorgen en onderhouden.”

Energietransitie; een energieneutrale Hoeksche Waard

Om klimaatverandering tegen te gaan, is het nodig om op een duurzamere manier met energie om te gaan, zodat we minder CO₂ uitstoten. En ook de oorlog in Oekraïne en de daardoor stijgende energieprijzen laten deze noodzaak zien. De eerste stap is zoveel mogelijk besparen op ons energieverbruik door bijvoorbeeld korter te douchen en onze woningen en gebouwen te isoleren. Want alle energie die u niet verbruikt, hoeft u ook niet te betalen. Ook gaan we stap voor stap over naar een aardgasvrije Hoeksche Waard. En de energie die we wel nodig hebben, wekken we duurzaam en lokaal op.

Het doel is een energieneutrale Hoeksche Waard in 2040. We wekken in de Hoeksche Waard dan net zoveel duurzame energie op als we gebruiken. Dat doen we bijvoorbeeld door inwoners praktische tips te geven om met kleine aanpassingen in huis minder energie te gebruiken en energiecoaches in te zetten. Maar ook door huizenbezitters in samenwerking met het regionaalenergieloket.nl te ondersteunen met het verduurzamen van hun woning.

Tips voor inwoners

Energie besparen in de woning? De eerste stappen zijn gemakkelijk zelf gezet. Kortere douches of straks als het kouder wordt de verwarming een graadje lager draaien, maakt al een verschil. En een energiezuinige woning is goed voor uw portemonnee, uw woongenot én het milieu. Hieronder een aantal acties en tips voor u als inwoner om energie te besparen en de woning te verduurzamen.

 50 tips om thuis energie te besparen
Het Regionaal Energieloket heeft een gratis e-book waarin 50 praktische tips staan om te besparen op de energierekening. De tips gaan bijvoorbeeld over het gebruik van apparatuur, verlichting en verwarming en het nemen van kleine maatregelen. Download het gratis e-book op: regionaalenergieloket.nl/hoeksche-waard/energiebesparen

 Gratis cadeaubon van € 44,- voor huurders
Om kleine energiebesparende producten direct te kopen, kunnen huurders uit de Hoeksche Waard een cadeaubon aanvragen ter waarde van € 44,-. Er is nog een beperkt aantal cadeaubonnen beschikbaar. Vraag er snel 1 aan want op is op: regionaalenergieloket.nl

 Energiecoach: samen kijken waar energie bespaard kan worden
Wilt u weten hoe u energie kunt besparen in huis? En hoe u de kosten voor gas en elektra omlaag kunt brengen? Dan is gratis advies van een energiecoach mogelijk wat voor u. De energiecoach komt bij u thuis. Tijdens een gesprek ontvangt u praktische tips. Denk bijvoorbeeld aan het plaatsen van ledlampen of het anders afstellen van de cv. Vraag een gesprek aan via: gemeentehw.nl/energiecoach

 Isolatie- en glasactie voor woningeigenaren
Bij het verduurzamen van een bestaande woning denken veel mensen aan zonnepanelen, maar ook vloer-, dak-, bodem- en muurisolatie en HR++ glas maken uw woning energiezuiniger. Met de isolatie- en glasactie van het Regionaal Energieloket maakt u samen met uw burens gebruik van een voordelige groeps prijs. U ontvangt een vrijblijvende offerte op maat van een betrouwbare vakspecialist uit de regio. Dat scheelt ook een berg uitzoekwerk. **U kunt zich nog tot en met 8 juli inschrijven voor deze actie(s) op regionaalenergieloket.nl/acties.** Neemt u 2 isolerende maatregelen? Of combineert u 1 isolerende maatregel met de aansluiting van een (hybride) warmtepomp of zonneboiler? Dan kunt u subsidie (ISDE) aanvragen via de website van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, rvo.nl.

 Is uw koopwoning geschikt voor een (hybride) warmtepomp?
Een HR-ketel haalt warmte uit aardgas. Een warmtepomp haalt warmte uit de lucht, bodem of het grondwater. Een warmtepomp kan daarmee een vervanger zijn voor de HR-ketel. Een hybride warmtepomp werkt samen met een HR-ketel. De hybride warmtepomp verwarmt een groot deel van het jaar de woning. Is het buiten erg koud dan neemt de HR-ketel het verwarmen over. Ook zorgt de HR-ketel voor warm tapwater. Een warmtepomp is interessant als uw woning goed geïsoleerd is. Een hybride warmtepomp kan een goede tussenoplossing zijn. Wilt u weten of uw koopwoning geschikt is voor een (hybride) warmtepomp? Kijk dan eens op: regionaalenergieloket.nl/hoeksche-waard/energiebesparen/warmtepomp. U kunt subsidie (ISDE) krijgen als u een (hybride) warmtepomp koopt. Kijk hiervoor op: rvo.nl. Hoe hoog de subsidie is, hangt af van het soort warmtepomp en van het vermogen. De minimale bijdrage is € 500,-.

 Verduurzamen met Duurzaamheidslening
Wilt u graag investeren in energiebesparende maatregelen, zoals een (hybride) warmtepomp, zonnepanelen of de isolatie van uw huis? Dan kunt u gebruik maken van de Duurzaamheidslening van gemeente Hoeksche Waard. Dit is een lening tegen een lage rente die u maandelijks aflost. Zo kunt u direct energie besparen en hoeft u niet in 1 keer een grote uitgave te doen. In veel gevallen levert de energiebesparende maatregel per maand meer op dan wat de lening per maand kost. Vraag uw lening aan via: gemeentehw.nl/duurzaamheidslening.

Inwoner Dennis Jongkoen over het verduurzamen van zijn woning:

‘Aardgasvrij met relatief weinig ingrepen en geld’

Dennis Jongkoen uit Oud-Beijerland heeft zijn jaren 80 woning iets meer dan 2 jaar geleden volledig aardgasvrij gemaakt. Dennis vertelt hoe hij dit heeft aangepakt: “Onze eerste wens was om minder aardgas te gebruiken voor het verwarmen van het kraanwater. Daarna stond het besparen op aardgas voor het verwarmen van onze woning op het lijstje. Maar met deze 2 wensen kwam ik er al snel achter dat er eerst wat anders moest gebeuren in en aan onze woning: we verloren veel warmte aan de buitenlucht. Voordat we de overstap konden maken naar een warmtepomp, waren eerst andere verduurzamingsmaatregelen nodig. We

zijn gestart met het plaatsen van zonnepanelen op ons dak. Daar kozen we voor omdat het energieverbruik stijgt, op het moment dat de HR-ketel wordt vervangen door de elektrische warmtepomp. We hebben ook op diverse plekken oud dubbelglas vervangen door HR++ glas. De woning had al vloer-, gevel- en dakisolatie waardoor de volgende stap aan de beurt was.”

“De temperatuur van het water in het verwarmingsstelsel bij verwarmen met een warmtepomp zou bij ons lager worden dan met de HR-ketel. Daarom heb ik eerst gekeken of de radiatoren wel groot genoeg waren in huis. Het resultaat was dat ik mijn radiator in de woonkamer heb vervangen voor een convector, die is daar voor geschikt. Vervolgens heb ik een warmtepomp gekocht die geen buitenunit nodig had. Deze

Lange levertijden, hoge prijzen. Dat is het effect van een slinkende grondstoffen voorraad. Dat moet en kan gelukkig anders! Voor een gezonde toekomst gaan we anders naar grondstoffen kijken. Allereerst door er minder van te gebruiken en vervolgens door grondstoffen te halen uit afvalstromen. Ons afval, of liever gezegd onze reststromen, heeft waarde. Van bestaande grondstoffen kunnen weer nieuwe producten gemaakt worden. Maar ook reparatie, hergebruik en upcycling (materiaal hergebruiken in een nieuw product) van spullen zorgen ervoor dat we met elkaar bewuster gaan consumeren en er minder grondstoffen nodig zijn.

In de Hoeksche Waard zijn ondernemers, belangenorganisaties en gemeente al langer bezig met dit onderwerp. Langzaamaan ontstaan nieuwe verdienmodellen voor ondernemers en worden initiatieven en plannen naar de praktijk gebracht. In mei van dit jaar werd het circulair ambachtscentrum met de naam ‘De Waardeloods’ op bedrijventerrein De Bosschen in Oud-Beijerland officieel geopend. Het uit de Lindenhoeve vertrokken Tweedehands Warenhuis is er nu ook gevestigd. Daardoor worden steeds meer circulaire initiatieven met elkaar verbonden. Mede-initiatiefnemer Dennis Happé: “We zien veel oude bezoekers terug, maar mogen vooral veel nieuwe gezichten begroeten. Heel leuk om te zien dat het harde werk van vrijwilligers zo beloond wordt. We zijn super tevreden over de eerste weken.”

Duurzaamheidsspecial | zomer 2022

warmtepomp is compact, maar heeft wel voldoende lucht nodig omdat hij daar energie uithaalt. Door mijn warmtepomp en slimme regeling te koppelen met de afzuiging van woonkamer, badkamer, keuken en toilet kan ik met het aangesloten buffervat voor warmwater nu aardgasvrij verder. Ook als het buiten vriest.”

Dit alles levert Dennis nu een veel lagere energierekening op: “We gebruiken minder energie. De energie die we gebruiken, wekken we merendeels zelf op. Ook is het comfortabel in huis. In totaal hebben wij, als ik het geld wat we terug hebben gekregen vanuit subsidie eraf trek, € 7.780,- in onze woning geïnvesteerd. Deze investering verdient zich in een relatief korte tijd weer terug.”

Dennis Jongkoen heeft een tip voor andere woningeigenaren, die aan de slag willen met het verduurzamen van de woning: “Laat je van tevoren goed adviseren en maak een stappenplan voordat je aan de slag gaat.”

Een onafhankelijk adviseur of een energiecoach via de gemeente kan de verduurzamingsmogelijkheden van de woning bekijken. Ook kan de energiecoach meer vertellen over de duurzaamheidslening van gemeente Hoeksche Waard en beschikbare subsidies en regelingen. Benieuwd naar de verduurzamingskansen voor uw woning? Doe de gratis HuisScan op: regionaalenergieloket.nl.

vrijwilligers goed gebruiken. Iemand die verstand heeft van elektronische apparatuur is meer dan welkom!” Er zijn plannen om in de toekomst een naaiatelier en een fietsenwerkplaats aan deze locatie toe te voegen. Happé: “Neem ook eens een kijkje in De Waardeloods. Leuk om even rond te neuzen. In de wetenschap dat het bijdraagt aan een circulaire toekomst, shopt dat toch nét iets lekkerder!”

Bent u ondernemer of werkt u voor een bedrijf of maatschappelijke organisatie?

En wilt u aan de slag met verduurzaming? Kijk dan eens op gemeentehw.nl/ondernemersloket voor verduurzamingsadvies. Ook op zakelijk.regionaalenergieloket.nl is veel informatie te vinden.